

YΘP3X

Чурапчы улуунун педагогтара бастын ааты ылар иһин күрөстэхэллэр

Чурагчы улууһун Василий Соловьев-Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуо-
латыгар “Сыл учуутала-2022” улуустаабы күүнүс сабаларна. Улууспут
нэһилиэкэриггэн кэлбит педагогтар ортолоругар кыайылыаабынан ааттаммыт
оростуубулукэ таһымыгар улуус чизнин көмүскүүбэ.

Уруоктар, мавстар-кылаастар, педагогический ээбинэт ыгылалара куутуларт. Кыттаачылары билишинин эрдэххэ Дмитрий Коркин аатынан өрөспүүбүлүктээби олимпиадаскэй эрдэлэри бэлэмниир оё ыспартымнай интэринээт-оскуолатын алын сүһүөх кылааһын учуутала Ефдокия Сысолытина, Одьулуун орто оскуолатын биология уонна химия учуутала Лена Карпова, Семен Новгородова аатынан Чурапчы орто оскуолатын обществознание учуутала Любовь Макарова, Петр Васильев аатынан Соловьев орто оскуолатын алын сүһүөх кылааһын учуутала Алена Соловьева, Семен Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолатын уруһуй, технология уонна черчение учуутала Саргылана Софронова, Степан Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын үстүөрүһү уонна обществознание

учуутала Марина Филиппова, Василий Соловьев-Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын алын сүһүөх кылааһын учуутала Эльвира Ефимова, Иван Федосеев-Доско аатынан Диринг агро-оскулатын математика учуутала Ирина Макарцова, Афанасий Макаров аатынан Улахан Күөл сүрүүн орто оскуолатын нуучча тылын уонна литэрэтииртэтин учуутала Нарыйа Аринкина, Данил Барашков аатынан Бахсы орто оскуолатын саха тылын уонна литэрэтииртэтин учуутала Сахаяна Адамова.

Афанасий Макаров аатынан Улахан Күөл сүрүү орто оскулатын нуулча тылын уонна литерэтинирэтин учуутала Нарыйа Аринкина, педагогическай үлэтин 2009 сыллаахха Арыылаах юбилейгэр савалаабыта, онтон ээлин учууталынан Сылгай юбилейэтин уचाастагар үлэтинргэ быһаарыммыта. "Учутал конкурстарыга

кыттыгаспаса. Манга бидниң уу-
тун апастадыбын, сагынга баста-
бын. 2016 сыллахха Кытаанак
издихтар кыттыгыбын “Эдэр
педагог” курхса кыттыгыбын.
Былга “Сыл бастың учушта-
ла” кыттыгыга кыттарга са-
наптым. Мангык курхса карьера
үрдэлиниңиз сабыдыага уахсан,
атын калыңаңыз үлэтиңизни эмиз
коробун, эбизни баштаң. Бүгүңгү
кыттыгыга алыңиз директи-
ри урхса чаагылар сабыдыаңы
Вера Макарова уюмга директи-
ниңиз Кириллова арыаалаан кал-
дылар. Кыттыңиз сэрэз кыттыгыга
куузе-камо булдуңиз дымалары
Күндүзгү Петровна, Вера Езо-
рова, тегисовот учуштаа Надежда
Никитаевна, сааа тыдын
учуштаа Наталья Пинюкентьева
буахалар”, — диги санаатын
үлэһиниз.

Кызылмылаагы алтынны 28 күнгүз, күнөз 17.00 часка улуустаагы үөрэх управлениета, туһанинаах оскуолалартан баай уопуттаах, ааттаах-суоллаах экспорт-учуутталар уонна урукку сылардаагы баастыг учуутталар быһаарыахтара.

Улууустаагы үөрөх сайматын
төгөөлүнүн быгытын солбуулааччы
Анастасия Осипова: "Күөктүрүс
бастагы күлүсүр ички түлүсүзү
көрө сылдыбытын. "Методичес-
кая мастерская" ыкмасын
түлүктөгүсү, маани алын сулуох
кылаастары, естестегинэй на-
калары атын дүйүсүрүр суб көрө
сылдыар. Билим дүманигарнай
хайыскага түбүт үчүстүгү уруу-
гун көрөт эрбест. Бастагы күл-

[illegible]

СЭРГЭН ЖЕНДРИНСКЭЙ.

САХАБЫТ СИРИН БАСТАКЫ БЭРЭСИДЬИЗНЭ М.Е.НИКОЛАЕВ 85 СААНЫН КӨРСӨ

Норуоту сирдээбит салайааччы

Хас биирдин норуот тумус туттар киһилээх буолар. Саха норуотугар биир оннук киһини СӨ бастагы Бэрэсидьиэнэ, бодон Судаарыстыбаннай дэһэһтэл Михаил Ефимович Николаев буолара кини онгорбут дьыалатыгар, өйүтэр-санаатыгар, норуоту сомоҕолуур күүһүтэр бигэтик көстөр.

Михаил Ефимович Чуолан, 90-нуг сыйлар сангаларыттан, Саха сирин салаллыгытын уонна сайдыытын төрдүттэн ыларытан, сана үйөбү сайдыы олутун бигэтик уурбут киһинэн буолар. Кини таһаарыгыт эабэх ылаахтара, уураяхтара Саха сирин уонунан сыйларга сайдыытыгар туһааһыдылыбыта. Ол барыта экономика бөбөргүүрүгэр, нэһилигиниэх олордо көмүскэлтөөх буолуутугар, төрүт культуура сайдыытыгар, норуот үөрэбйриниһэ, доруобуула харыстабыла, тас дөйдулары кытта сыбээс олохтоноругар, дыа көргөн экономикага бигэ буоларыгар туһуламмыта. Бу хорутуулаах үдө-хамнас хас биирдин улус, нэһилиэк олохтообор сайа киирэн, олох уйгута лапта тупсубута. Норуот түмээн, хас биирдиниһи сайдыыга минникитин эрдэтих буолуупут.

Михаил Ефимович Мороспуубүлүкэни салайар юмугар билигин Чурапчыбыт улууһулар ураты болжомтотун ууран үлээбэтинин, үгүс көмөнү оҕорбутун хаһан да умнуо суохтаахпыт уонна билигин ыччат дьоммут ону өйдүү-санныы сымдыалларын туһугар үлэни-хамнаһы тэрийбэхтээхпит дин санныбын. Бүгүн мин сахам норуотун улуу киинигэ, ытыктабыллаах Михаил Ефимович үбүлүөйдэх сааһынак, бэйэм алтыспыт үтүө сылларбын ахтан-санаан туран, дьоммор-сэргэбэр тиэрдэбин.

Ааспыт үйэ историятыгар бийлэхэ, чураалчыларга, "хара мэҥэ" буолан хаалбыт Чураалчыны куус еттүгүн Хоту көһөрөргө

тахсыбыг сэлгэн дараах көтөрүл-
дүбүт хэмнэгэр, бу дараалтан эм-
сэглэлзэбиг дьонго чэлчэтнүлэрн
онгорбута, сору-мугу корон олбүт
бинр дойдлаахтарбытын үй-
тнүгэр сымаллаах өрөспүүбүлүкүбү
үгүс дарааллары ыппытын мах-
тамынан ахтабиг.

Чурагчмы дыно-сэргэтэ хуруук хураантан оюустаралларын билэр буулан, чурагчыларга бу кылбалдарын быһаар сыйлаах 20-с үйтэ баарадай тутуутун — Өлүөн-Туора Күөл уу бырахтарар магистралын олоххо киллэрбитэ. Ол төһөлөөх үөрүүлэх, күүтүүлэх буолбутун бары бэркэ айдуубут. Кирдыга даҕаны, Михаил Ефимович инникээн өтө көрөр, саналымы олоххо сирдинэр, норуотун түмэ тардар сүдү талааныгар сүгүрүйэбин уонна киинэбин Чурагчмы дыно-сэргэтэ киэн туттарын тиэрдибин.

Михаил Николаев улууспут, өрсүтүүбүлүкүбүт ыспартылы-
бынай олоһор, биниһи биһир
дойдулаахпыт, Д.П. Коркин кил-
дэригүт сүдү кылаатын үрдүктүх
сыналанан, Ароссынылаада тыл си-
рингэр аан бастакынан Чурапчыга
физкультурунай үнүстүүтү астар-
быта. Бу үнүстүүт бастакы рек-
торынан Михаил Гуляевтың
зібэх тутууну, үгүс үлэни-хам-
наһы ыыппытара. Ол түмүгэр
күн бүтүн интэринизэт томторо
балысханньык сайдан, улууспут
социальной-экономическай сай-
дыллыһар тоһуу күөс буола турар.

Михаил Ефимович Чурапчы улууһа тыа хайа-айыстыбатынан эрэ дьарыктанан апорорун үтүгүйдүк билэргэ уонна бу хайысканан улуус экономиката сайдырыгар күүс-көмө буолбутта. Сыл ахсын улууну көрсөн-истэн, нэһилиэнньэни кытта көрсүһүрү,

сүбэлзэхэрэ. 1997 сыллаахха улустугулар кээт сымдьан, оччолорго эт кэмбинээттигэр дүрүктэринин үлэлини олоордохпуна, үлэни-хамнаһы билесибиттэ. Ииники былаанарбытын иктэн баран, улугс табаары оҥороочуларын барыларын түмэн, улахан кэспэрэтин тэрийэрбитигэр сүбэлээбиттэ. Кини сүбэттин ылынан, ол дьыл «Чурапчы» кэспэрэтинни тэрийбиллэт. Кини кэспэрэтин үлэтигэр-хамнаһыгар хара маннайгыттан үтүс көмөнү, ойбулу оҥорбута уонна күн бүтүнүгэр дүэри кэспэрэтинни кытары сибээһин быспакка олороруттан олус үөрбүн.

Бичагт норуутын нс кыадын
нэгэринэн улаатарыгар туһулам-
мыт үөрэх-игитин бырагыраа-
малара аныгы үйбү эппэттин-
ир, сайдылыах киһини итгээ
таһаарга туһуламмыйтара. Бу
дирниг философиялаах, норуот
сэрэнгэр-туомугар, дирниг исто-
риятыгар, үгэстэрэнгэр тирээр
ой-сааза ниники сайдыбытын,
түмүүбүтүн бэрт көдьүөттэх-
тик тэриһин кэлбитигэр Михаил
Ефимовичка эмиз махтап тыл-
дарын аныыбыт. Норуоту кытта
олус истинник көрсөн көпөз-
тэрэ, албэи сүбэлнirэ, норуот
быһымытын ойбут-саанабыт,
духубунай эйгэбит сайдылыах
буоларыгар улахан болжомтогу
куруук узрара. Ол биһиги мч-
чапыт сайдылыааар өтө көстөр.
Ол курдук усупорт, усуустуба,
култура экономика сайдыатын
кытта тэптэ хардыылаан тахсы-
быта эмиз киһи улахан өнгөтө буо-
лар. Абылай ахсааннаах норуокка
норуот быһымынан кэскилдээх
буоларыгар олус сүдү кылаат буо-
лоо.

Тыя сирэ түмсүүлэх буолары-
гар, түмүстэххэ "норуот күүһэ —
көмүөл күүһэ" буоларын бигэргэ-
тэн, "Утуо дьылаа" хамсааһынны
көбүлзобитин дьыон — сэргэтэ олус
астынан туран өйөөбүттэрэ, эмиз
салайааччыбыт биир сүдү талаа-
на буоларын махтана бэлгистии-
бин. Тыя сиримэр сойбуус сааһаттан

хаалбыг, эргээрз бйһыгыгйыт
социальнай йгэ дьыгээрз – ку-
лууттар, бйһилэтигээрз, устуурт
саалалара, бэл оскулалар, испи-
злунистар олоор дьылээрз кыта
тууллар дьондэспитэрз, нэйли-
эктэр матырыйаалынай баазалара
тусла түспүтэ. йччат ол кэскил-
лэх хамсаһыһна көхтөөхтүк
кыттан, ая саастаах дьоннорут-
тан элбэххэ үөрэммитэ, сайдыы
сүбэттн эстафетатын туһунта.

Чурагчыга кэлэрин айы, куруук үтүө өрүппүтүн ыйан, салгы сайыннарарбыгытар куруук сорукары туруора. Кини кэлэн барда да, өйбүт - санаабыт сааһыланан, үлөү-хамнаска чоччу саялбыт дьыңкыран көстөн кэлэрэ, Чурагчылар Михаил Ефимович уустук кэмгэ норуотун мунарбакка, сайдыы суолун олус табатык тэлэн бизиргитин махтана, кизн тутта санымыбыт Кини түстээбит диринг суолталаах; далааһынаах уонна кэскиллэх үлэтин-хамнаһын үбүлүйдүдүх күчүн көрсө билистээн, сырдатан ахтарбыт сиэрлэх. Тыл сирийн дьонун олоһор болбомто кэмгэр сөпкө ууруллан, норуот кута ситимпизэн, бастыбакка, сайдан-чичирэн тахсыбыта эмгэ кини биир улахан ситиниңгэ буоларын астынан билистинбил.

Бүгнй Михаил Ефимовичы
ессе тогул дьонун убулуйуун
итиитик-истииник ээрдэллинбин
Багарабын кытаанах доруобуйа-
ны, эссе да уһуннук, дьоллоохтук
олор, тус бэйлээр, дыно кэргэннэр
этэгнэг буолууну. Эссе да күүһүт-
кыабын баарынан, норуокун
кытары бииргэ алтыһан, таптал-
лаах өрөстүүбүтүкэбит сайдарын
туһугар туруулаһа тур.

Андрей Тимофеевич
НОГОВИЦЫН
2013-2022 сс. Чурапчы улуусун
баһылыгы, Арасыйын уонна
СӨ Тыл хаһаайыстыбалар
үтүөлүк үлэһитэ, Ю.Проко-
пьев аатынан Судаарыстыбан-
най бирээмий лауреата,
«Хотугу сүлүс» урдук
кавалера

СИТИИИ

“Олонхо баттл” мунутуур кыайылааба, бэйэбит кыыспыт –

Анастасия Алексеева

сая аатынан ХИФУ олонхону чинчилэр үнүстүүт дүрүктэрин эбээһинэһин толорооччу Руслан Анисимов үлэстэтир.

Ити курдук, киһи-аймах айан хаалларбыт, тулахыйбат баайа, чулуу айымньыта билигин кутуоно ыччакка түрүдүлэн, сайдан иһэрэ үөрдэр, уонна саха киһитин куттар-сүрүгэр иһэн сылдырын туоһулуур.

Санатан эгэххэ, 2005 сыллаахха Саха олонхотун ЮНЕСКО киһи-аймах чулуу айымньытын быһытынан сыаналаабыта. Тыл чинчилэр Иван Худяковтан, Эдуард Пекарскайттан саҕалаан, олонхону үөртүн, чинчийи үлэтэ күүсэ ытыллар. Отут алта тыһыынча строкалаах “Дьулуруйар Ньургун Боотур” о.д.а. олонхолорбут араас омук тылыгар тылбаастаммыттар.

Тыл күүһүн айымньытыт сүдү айымньытыт олонхону толоруу күрэххэ финалыгар түөрт ыччат тахсан кытынна. Бастагы түһүмэххэ кыттааччылар хомуур олорон олонхолорун толордулар. Иккис түһүмэххэ билиги кыыспыт Анастасия Алексеева, Проконий Ядрихинский-Бэдьээлэ “Дьырылыта” олонхотуттан быһа тардан иһитиннэрдэ.

Дьүүлүүр сүбэ уопсай түмүгүн, Станислав Иванов 186 баалы итээнэ 477 смс куолаһы хомуйда, Альберт Шестаков 167 баалы, 423 смс куолаһы ылла. Оттон билиги кыыспыт Анастасия Алексеева 197 баалы, 672 смс куолаһы хомууан, муну-

Анастасия Алексеева туһунан кыһынык билиһиннэрдэххэ, Чакыр нэһилиэгиттэн төрүттэх, 23 саастах. Илээн кэмингэр гитарада оонньуур, ырыа тылын сүрүйэр, бие сааһыттан олонхо баай тылын-өһүн, норуот оҥурууларын, ырыанын үмүтүөн үөртэр. “Олонхо ыһылаһын” хас да төгүлүк кыттыылааба, төрүттэригэр билэр норуот уус-уран айымньытын тарбатааччылар, толорооччулар олорон ааспыттар. Олонхоҕо уһууааччыта – ийэтэ Зинаида Алексеева буолар. Анастасия – билигин Олонхо тыһаатырын артыыһа. Бирини маһаһыт чааһыгар ээр толорооччу, соруулаах быһытынан, аһыгы кэмин, буола турар быһыны-майгыны олонхо тыһыан-өһүнэн тутта холууһуа холоммута, соруулаах үрдүк таһымна толорон, көрөөччүгэр улахан биирбэһитэрин ылбыта.

туур кыайылаабынан ааттанна уонна киниэхэ 500 тыһ. солк. суумалаах сэрпиникэти туттардылар. Биир дойдулаахпын кылаан кыайытынан, улууһун аатын үрдүктүк ааттаппытынан эбэрээһинит!

Сэмий ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Хайа даҕаны омук сайдарыгар, үүнэн-үрдээн тахсарыгар кирилизин магнайгы үктэлэ – норуот олонхото, ырыата-тойуга уонна биллэн турар, төрүт үгэһэ буолар. Алтынны 22 күнүгэр “Саха” НКХ аан бастагытын аһаҕас биэрини ыччат саастаах олонхоһуттарга анаан “Олонхо-баттл” куонкуруһу тэрийдэ.

Бырайыагы СӨ Тас сибээс-кэ министригиттэ уонна Өксөкүлээх Өлөксөй аатынан норуоттар доҕордоһууларын дьы-этэ үбүлээтилэр. Олонхону өй-үүр эйгэ кэнээн иһэрэ, билигин ыччат норуот тылынан уус-уран айымньытын өрө тутара итэһинэ Улуу олонхоһуттарбыт сурукка хаалларбыт айымньылара үйэ-титиллэрэ кэрэксэбиллээх.

Күрэхтэһини өрөспүүбүлүкэ хас да улууһуттан 10-ча ыччат: Сайыыла Шамаева, Вера Цыпандина, Никита Аянитов, Анастасия Алексеева, Станис-

лав Иванов, Альберт Шестаков, Айталина Крылова, Алексей Шамаев, Сайаана Попова уонна Хармаана Семенова кэлэн кыттыны ылбылар.

Дьүүлүүр сүбэҕэ Былатыан Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, Олонхо тыһаатырын иһитин үлэһин “Олонхо” киһин са-лайлааччыта Агафья Захарова, Арктикатаагы култуура уонна ускуустуба Судаарыстыбаннай үнүстүүт уус-уран култуураҕа кафедратын сэбиэдиссэйэ Зоя Стрекаловская, Максим Аммо-

АНАЛ БАЙЫАННАЙ ОПЕРАЦИЯ

Байыаннай сулууспаҕа сылдыааччылар дьыэ кэргэттэригэр көмөлөһөр десант сырытта

Чурапчы улуугар, СӨ Ил Дархан Айсен Николаев сору-даҕар олобуран, улуус баһылыгын Степан Саргыдаев быһаччы дьаһалынан, байыаннай сулууспаҕа сылдыааччылар дьыэ кэргэттэригэр, төрөппүттэригэр көмөнү онорор уорганнар хол-боһон үлэлэрин саҕалаа-тылар. Ол курдук, биеэ бөлөх тэриилэн, улуус бары нэһиликтэрин кэрийдилэр. Дэлэгээс-сийэ састаабыгар улуус дьаһалтатын, улуустаа-бы психологическай киин, социальнай салал-та, сокуоннай сааста-рын ситэ илик оҕолору реабилитациялыыр социальнай киин уонна үөрэх салалтатын бэ-рэстэбинтэллэрэ киир-дилэр.

Татьяна Бушкова салайааччылаах иккис бөлөх Мугудайга, Алаҕарга уонна Бахсыга сырытта. Анал байыаннай опе-рацияҕа ыһырылыбыттар дьыэ кэргэт-тэрин, төрөппүттэрин дьыэлэринэн кэ-рийэ сылдьан, олоһор усулуобуйаларын, туох кыһалҕалаахтарын, туох көмөҕө наадылалларын билиһиннэрдэ.

Татьяна Бушкова, улуус дьаһалтатын дьыэ кэргэн дьыала-ларынан дьырыкта-нар испиһэллэ:

«Олохтоохтор сирэй көрсө олоһон санааларын үлэһин-нилэр. «Арчы» дьыэ-тигэр сылдьан, арчыла-мыт, улуус салалтатын кытта кэһэллэригэр ийэлэр ити көрсүһүү, алгыс кэһиниттэн чэпчээбиттэрин билиһиннэрдэ. «Соҕо-тох хаалбыт курдук санаабыт, мин эрэ кыһалҕам курдук этэ, онтон бу биир кыһалҕалаахтар мустан, кэһэллэригэр уос-куйдубут», - дьыттир. Бу үс нэһиликтэ-үсүлэрэ идэлэ өлөрүүтүгэр, муус-мас үлэтигэр көмөҕө наадылалларын ти-эртилэр. Санаторийдарга курорттарга сыһыанна бары туһунан ыһыттылар. Уолаттар ыһырыллан барбыттарынан, аһаардаһа ийэлэр эбэк ыһаһы тутан ха-албыт түгэниэрэ баар. Онук биир ийэ мас саһааннаһыныа көмөҕө наадыла-рын эттэ. Биир ыал оҕото баран иһэн атаһын өлөрөн, төннөн, эһитин баран төттөрү көлүүт. Оноука биир айыан бэйэлэрэ уйуммуттар. Онно көмө көрүл-лэригэр көрдөһүлөр.

Сулууспааҕы дьонун кытта өр кэһиэ сибээскэ тахсыбатаһына, дьыно

олус долгуһаллар. Олорон билиһиннэ, дьыэ кэргэн испиһэллэригэр, дьыно сурук суруйдахтарына, туһааннаах үлэһиттэ-р-тэ тиксэрини олохтообут.

Хамыһыла, аан бастаан, бастах хо-муурга барбыт уолаттары кытта үлэһин испиһит. Билигин саҕа баа даниах оҥулуунна. Аармыйаҕа сулууспаа-быт, устууан контракта иһин биптаһан барбыт уолаттары кыһэлэригэр биэрэбит. Олорон уолаттар аһаһынара эһиллэр. Ки-инилэр төрөппүттэрин кытта үлэ саҕа-лаһа.

Дария Рожина, пси-хологическай киин Чурапчытаагы фи-лиалын старшай пе-дагог-психолога:

«Иккис бөлөххө киирэн, Мугудайга, Алаҕарга, Бахсыга сырыттым. Байыаннай сулууспаҕа сылдыааччы биир дойдулаахтарбыт ийэлэрэ, биллэн турар, долгуһаллар, айманаллар. Киһилэри кытта үлэһитибит, хас биирдилэригэр, бу үс нэһиликтэ уонча ийэ индиду-альнай консультацияны онордум. Пси-хологическай көмөбүт биир эрэ күнүнэн түмүктэни хаалбат, куурус курдук буолуоҕа. Тэйиччи сытар нэһиликтэр буолалларынан, үкүтэр «онлайн сопро-вождение» быһытынан ыһытылаһа. Уонна теһе кыах баарынан билиһинэ кэ-л-лэхтэринэ, эбэтэр билиги киһилэргэ ти-ийдэхтигинэ, атах тэһин олоһон кэһи-тиэхпит, көмөлөһүөхпүт.

Марфа ПЕТРОВА.

Петр Карсанов Кыяйыга кылаатын нини: “За Победу над Германией”, “За боевые заслуги” мэтээлдеринэн, I-кы истиптиннэх Аҕа дойду Улуу сэриитин уордаанынан, “Триждынской кылбизин” бөлүгүннэ наҕараадаламмыга. Петр төрөөбүт Арыылаабын нэһиликтэр кэлэн, үлэтин соххосокка сөҕөлүбүтүгэ. Аҕытыгар хаһаайыстыбага көмөлөһөрү, сыйыгыга үлэлиирэ. Кыяйы туһунан сонуну киһи бүрдүк ыһыгыга үгүнүгүн туһар кэмгэр истибитэ.

ОБРАЗОВАНИЕ

Уважаемые делегаты, участники Съезда!

В последние годы в обществе идёт активное обсуждение состояния системы образования в Российской Федерации. Участвуют учёные, политики, депутаты, различные категории работников разных специальностей.

На текущий момент коллегией Министерства просвещения Российской Федерации в апреле утверждена Концепция проекта «Школа Министерства просвещения России». В концепции заложены приоритетные направления современной стратегии развития российского образования и для реализации идеологии «единого образовательного пространства». Подчеркнем, в числе задач Концепции «закрепление статуса учителя как основополагающего элемента в системе качественного российского образования и становления российской гражданской ответственности подрастающего поколения», поддержка учительства (инвестиции в педагогов, постоянное профессиональное развитие, единое платное расписание, система материального и нематериального стимулирования).

В настоящее время предстоит работа по внесению изменений в нормативные правовые акты, связанные с трудовыми правами и профессиональными интересами работников образования.

Как вы знаете, в феврале 2022 года постановлением Правительства Российской Федерации обновлена номенклатура педагогических должностей. В связи с этим будут обновлены нормативно-правовые акты;

- о ежегодных основных удлиненных оплачиваемых отпусках;
- о продолжительности рабочего времени (нормах часов педагогической работы за ставку заработной платы) педагогических

работников и о порядке определения их учебной нагрузки;

- об особенностях режима рабочего времени и отдыха;
- о новом порядке проведения аттестации педагогических работников;
- об особенностях работы по совместительству.

Постановлением Правительства Российской Федерации в июне 2022 года утверждена Концепция подготовки педагогических кадров для системы образования на период до 2030 года.

В июле 2022 года вступил в силу Федеральный закон № 298-ФЗ «О внесении изменений в ФЗ «Об образовании в Российской Федерации».

Закон наделяет правом образовательную организацию применять в своей деятельности электронный документооборот, который предусматривает создание, подписание, использование и хранение документов, связанных с деятельностью образовательной организации, в электронном виде без дублирования на бумажном носителе.

Перечень документации, подготовка которой осуществляется педагогическими работниками при реализации основных общеобразовательных программ, утверждается федеральным органом исполнительной власти. Не допускается возложение на педагогических работников общеобразовательных организаций работы, связанной с подготовкой документов, не включаемых в перечень.

Профсоюзы бюджетных отраслей в течение многих лет ставят вопрос об установлении единых подходов и принципов в оплате труда, установления в каждой бюджетной отрасли единые базовые ставки, оклады как минимальные государственные гаран-

тин по оплате труда.

С 2007 года, когда была отменена Единая тарифная сетка, во всех регионах в бюджетной сфере были установлены свои условия оплаты труда работников. Ситуация начала меняться. Министерство просвещения и Центральный Совет отраслевого Профсоюза приступили к разработке единых подходов и принципов в оплате труда. Министерство определило 6 регионов в качестве пилотных: Республика Мордовия, Белгородская, Кировская, Нижегородская, Сахалинская, Ярославская области. В течение сентября-ноября 2021 года Минпросвещения проанализировало данные заработной платы 5000 педагогических работников. Выявлено: подходы к определению размеров ставок заработной платы педагогических работников существенно различаются между пилотными регионами;

- доля выплат по ставкам (окладам) заработной платы педагогических работников в структуре заработной платы достаточно низкая. Размер ставки (должностного оклада) в большинстве случаев ниже минимального размера оплаты труда;
- достижение целевых значений заработной платы педагогов, определенных указами президента России, как правило, обеспечивается достаточной высокой педагогической нагрузкой.

Министерство просвещения и ЦС Профсоюза предлагают Правительству РФ при определении размера ставки заработной платы (должностного оклада) педагогических работников в качестве расчетного показателя использовать величину, равную МРОТ. Работа по совершенствованию систем нормирования труда педагогических работников продолжается. Ввести новую систему оплаты труда планируется с 1 сен-

тября 2024 года.

В республике с января по апрель прошло повышение заработной платы некоторым категориям работников.

Реском в мае-июне провел мониторинг по размерам начисленной заработной платы по итогам за апрель. Анонсы ещё поступают, но уже видно, что заработная плата зависит от учебной нагрузки, ведения классного руководства с оплатой из федерального бюджета, различных выплат и доплат.

В числе задач профсоюзов правозащитная работа, контроль за соблюдением работодателями трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права. Нам приходится констатировать, что необходимо правовое обучение работников образования, особенно руководителей образовательных организаций.

Министерство образования и науки республики и Республиканский комитет Профсоюза заключили в рамках социального партнерства очередное Соглашение по регулированию социально-трудовых отношений работников образования на 2022-2024 годы. Главное, чтобы оно на местах выполнялось.

Центральный Совет нашего Профсоюза активно взаимодействует и участвует в работе экспертных советов, в заседаниях профильных Комитетов, парламентских слушаниях, крупных столах и других мероприятиях, проводимых комитетами Госдумы и Совета Федерации Федерального собрания, по проблемам образования, защиты социально-трудовых и профессиональных прав и интересов работников образования, студентов. Сотрудничает с министерствами просвещения и высшего образования и науки Российской Федерации, имеет представительство в соста-

ве коллегий, аттестационных комиссий, рабочих групп, координационных групп по вопросам дошкольного, дополнительного образования и многим значимым вопросам, касающимся системы образования и её работников. Заключены Соглашения с двумя министерствами на 2021-2023 годы.

Мы отмечаем, в республике уделяется большое внимание развитию системы образования, идет активное строительство школ, дошкольных учреждений, укрепляется их материальная база.

У нас творческие талантливые учителя, воспитатели, педагогические работники.

Указом Президента России В.В. Путина 2023 год объявлен Годом педагога и наставника. Будут разработаны планы мероприятий, надеюсь, и меры социального характера, материального поощрения, гранты, что-то ещё. И хочется пожелать, чтобы это не ограничилось действием только в 2023 году, а продолжало действовать в последующие годы.

Уважаемые коллеги!

Поздравляю вас с Днями дошкольного работника, учителя, работников среднего профессионального образования.

Профсоюз желает всем дальнейших успехов в работе, крепкого здоровья и благополучия.

Я.С. ЩЕПАНСКАЯ

Председатель республиканской организации Профсоюза работников народного образования и науки Российской Федерации

Почётный работник общего образования РФ, заслуженный работник образования Республики Саха (Якутия)
Удостоена Благодарности Президента России 05.10.2022 г.
В.В. Путина

БОЛБОЙ

ОдьХХ өгөлөрүн төлөбүрүгэр көмө харчы ылар судургутуйда

Олох-дьаһах хомунаальнай хаһаайыстыба өгөтүн төлөбүрү Арассыыйа ханнык баҕарар малын ороскуотутар булгуччулаах ыстатыйа буолар. Олох-дьаһах өгөлөрүн төлөбүрү дьинэ кэргэн бүддьүөтүн ороскуотун биһир бөчүмнээх ыстатыйатынан буолар. Ол да иһин, дьинэ кэргэн үбүтүн харчытынан ити өгөлөр төлөбүрүгэр тотору кэминэн төпүүргэ кыаһыат түбэттэригэр, бу ылар судаарыстыба көмө харчы (субсидия) биэрэр.

2022 сыл от ыйына 1 күнүттэн хомунаальнай өгө төлөбүрүн кэминдэрэ үрдэбилтэ. Дьинэ кэргэн уопсай үбүн хас бырыһыанын хомунаальнай өгөтүн оңороочуларга төлүүрүн ааҕан көрбүккүт дуо? Сокуон быһытынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтэ сиргэр-уотугар ОдьХХ төлөбүрү, мунугаа-быта, дьинэ кэргэн ыйааҕы дохуотун 15 бырыһыантан үрдүө суохтаах. Онтон ордуу төлүүр буоллахытына, көмө харчы (субсидия) ылар быраабытааххыт. Ханнык баҕарар, гражданнын быстах кэмгэ уустуктары көрсөн, дьинэ кэргэн дохуота сарбыллар түгэнигэр ОдьХХ өгөлөрүгэр харчынан көмөнөн (субсидиянан) туһаныа сеп.

Үгүс киһи биллэһэ дьори көмө харчыны (субсидияны) ыларга элбэх ыспыраатканы, дохуотуну хомуларга, үгүс тэрилтэни кэрийдэргэ, учураакка бириэмэни барыһыга күһэлэр курдук саныыр. Кэлиһтэ кэмгэ көмө харчыны (субсидияны) ылыы хаа-

мытта биллэрдиэх чэпчээтэ, судургутуйда. «Субсидия аабыныстыба» Саха Өрөспүүбүлүкэтэ судаарыстыбаннай казеннай тэрилтэтин үлэһиттэрэ электроннай биһир кэлим үлэһитин регионнааҕы ситимин туһанан, холбоор, Пенсияннай пуондаттан, нэһилиэнньэ социальнай көмүскэллээх буолуутун тэрилтэтигэр, үлэһээх-дьарыктаах буолуу кинилэригэр, олохтоох салайыны уорганнарыттан уола, бэйэлэрэ быһаччы ыаллар. Олорор сирин аадырыһа, дьинэ кэргэн састааба уларытар түбэттэригэр, ону туолуур дохуотунан куопула-ларын биһир ый устата Аабыныстыба территориянай сулууспаларга тиксэрбэх кэриһтээххит. Судаарыстыба өгөтүн хааныстыбатын үрдэтэр уонна судургутутар сыалтан гражданнын сыйабыллан-наларын уонна дохуотунан сирэй ылыы «СӨ МФЦ» САТ (МФЦ) баазатыгар эбэтэр судаарыстыбаннай өгөлөр биһир кэлим порталларын («Госуслуги») www.gosuslugi.ru нөҥүө оңорулар.

Дохуотуну портал нөҥүө ылыы бириэмэни харыстыыр, сыйабылланнааны дьинэ тахсыбакка, хайа баҕарар табыгастаах кэмгэ ылыахха сеп.

Гражданнын, чуолгаан аҕа кэлүөнүгэ табыгастаах буолуун дьинэ, өрөспүүбүлүкэ биһиртэ-кэригэр уонна Аабыныстыба территориянай сулууспаларыгар сыйабылланнааны хайдах түһэрэри быһаарар ыйы-күрдүн, көмө оңорулар.

Аабыныстыба нэһилиэнньэ бириэмэни бераабакка, судаарыстыба көмөтүн ылар быраабын туһанарга бары усулуобуйаны тэрийэр.

Итини сэргэ, көмө харчы (субсидия) кэминин суоттуурга Аабыныстыба саайтыгар <http://www.subsidii-jku.ru> «Финансовый справочник» («Финансовые лица») лабаага баар онлайн-калькулятору туһаныахха сеп.

Салгыы көмө харчы (субсидия) анаарын туһунан эбэтэр ону бириэмэни аккаастыыр биллэригэр кэлиһтэһин, олоххо үөскүүр араас быһыны-майгыны киллэрэн холбоурдуубут.

1-кы холобур: Мин олох-дьаһах хомунаальнай өгөтүн төлөбүрүгэр көмө харчы (субсидия) ылабын. Сага кэмгэ көмө харчыны (субсидияны) ылыыга мин тус бэйэм ордуу 1 800 солк. сууманы ылыбын дьинэ. Бу нэс хайдах үөскэбитин быһаараргытыгар көрөбүтүн.

Хоруй: Бэрэһтэр көмө харчы (субсидия) кэминэ РФ Бырабыл-таыстыбатын 2015.12.14 761 №-дээх уурааҕына «Дьинэ-уот уонна хомунаальнай өгө төлөбүрүгэр көмө харчыны (субсидияны) биһирин туһунан» олохтоммут Бырабылалар 49-с пуунугар олобуран, олорор дьинэ уонна хомунаальнай өгө төлөбүрүгэр дьинэ кэргэн дьинэ ороскуоттан итэҕэһэ суох буолуохтаах.

Дохуотунан ылыыга аады-рыстаах субсидия сулууспата бу иһиннээх 6 ыйга олорор дьинэ-уот уонна хомунаальнай өгө төлөбүрүгэр субсидия кэминин тэҕини тутан биэрэр. Ордер кэминдээх көмө харчы оңоруллубут буоллаҕына, ол эбэтэр, көмө харчы бүтэһик суумата ОдьХХ өгөлөрүн дьинэ төлөбүрүгэр 6 ыйга элбэх төлөмүт буоллаҕына, бу ордер харчы бүддьүөккө төннөрүлүөхтээх.

Төһөрүү икки көрүгүнээх:

1) Көсүл оттуһун төһөрүү (көсүл оттуһун төһөрүлүбүт буоллаҕына - суот бэрэздэһтэһин).

2) Гражданнын сага бадыаа көмө харчы (субсидия) алаастааһына, кэһэр көмө харчы (субсидия) суотугар ааһылар.

ОдьХХ өгөлөрүн төлөбүрүгэр көмө харчы (субсидия) аһаммат кэмингэр сага бадыаа көмө харчы туһунан уталыппакка бэрэбэркэлээһин, өгөлөрү төлөбүт кэминдэһилэри биэрэн иһин эрийилэр.

2-с холобур: Мин кыбар-тырабар кыһым проппи-скаллыта эрэрин, атын куоракка олорбута ыраатта, кэргэннээх, туспа ыл. Мин - кыбартыларын бас билэччи-бин, дьинэ соботох олоробун, ол эрэрин көмө харчыны (субсидияны) көрөртөн аккаас-таналлар. Хайдах буоллаҕыт? Биһиртэһтэһин.

Хоруй: Дьинэ кэргэн састаабын

туһунан ыспыраатка кыһым ыһыллыбыт буоллаҕына, көмө харчыны (субсидия) көрүүгэ дьинэ кэргэн бары чилиэннэрин дохуота наада, онуоха кыһым тэҕинэ элбэх кэригэр. Кыһым өссө кэргэннээх буолан, ДьУХХ төлөбүрүгэр көмө харчыны (субсидияны) көрүү быраабылаларын 33-с пуунун быһытынан дьинэ кэргэн тэҕинэ, төрөппүттэр, өгөлөр тус-туста олороллоруттан тугу-дуга суох, барыларын дохуоттара ааһылар. Онон көмө харчыны (субсидияны) ыларга кыһым уонна кини дьинэ кэргэн сокуон-най састаах дьонун дохуоттарын бириһтээх наада.

3-с холобур: Мин үлэһиттэ-бин, бизнсийлээхпин. Прима-тизациялааһыт кыбарты-раба олоробун, бас билин мин ааппар буолбакка, кыһым аатыгар сылдьар. Мин собо-тобун туспа, үлэһтээхкэ биз-нсийтэ олорор дьинэ аабыллан, көмө харчыны (субсидияны) ылыахпын сеп дуо?

Хоруй: Эн бу кыбартыраба бэйэң эрэ регистрациялаах буол-лахына, соботох олорор бизн-сийлээх буоллаҕыт. Ол эрэрин, маньык түгэһтэ кыбартыларын бас билэччин кытта (кыһым кытта) куортан дуогабарын түһэ-ригэһтээххит. Куортан дуогабара кэргэннэригэр икки ардылар сатаан түһэриллибэт, тоҕо дьинэ-тээх, кинилэр биһир дохуоттаахтар.

Салгыытын 7-с балааҕа аах.

